

*Seda suulustega oli alati kõik parem klaam ja toiduained
laksid, järele - rinde jaoks. Rahvas pidi leppima sellega, mis
üle jäi, aga tuleväämas ei arvud eriti midagi. Ükskord tõi
lasteseda karamell-kompekkke, mis selle aja kohta oli suur
haruldus jagati kõigi laste vahel ära, nii et igüks sai mõne.
Karet tõi koju - väikeses peokses üks poolenisti sulanud
paberita kamm - ta tõi selle emale.*

SUULISE AJALOO KASUTAMINE ÕPPEMATERJALINA

Juhend õpetajale ja noorsootöötajale

Suulise ajaloo kasutamine õppematerjalina: juhend õpetajale ja noorsootöötajale

Autorid: Grete Rohi, Reili Reintal

Sisukord

Mis on isikulugu ja kuidas seda õppe- ning noorsootöös kasutada?	1
Audiovisuaalne allikas ajalooõpetuses	2

Juhend on valminud Erasmus+ Euroopa Noored programmi toel.

Tallinn, 2017

Mis on isikulugu ja kuidas seda õppe- ning noorsootöös kasutada?

Isikulugu on suuline või kirjalik ajalooallikas, kas kellegi jutustus või kirjapandud lugu oma elust. Selline lugu on subjektiivne ja põhineb mälestustel. Inimeste isiklikud läbielamised aitavad paremini mõista ajastut ja sündmusi, tutvuda erinevate inimeste kogemuste ja arusaamadega. Seega on isikulood olulised allikad mineviku mõtestamiseks.

Isikulugu ei anna meile teada ainult seda, mida inimesed tegid või nägid või mis nendega juhtus, vaid edastavad ka nende tollaseid mõtteid, tundeid, tegutsemismotiive ja arvamusi kaasinimeste tegude, tegutsemismotiivide ja eesmärkide kohta. Saame teada ka sündmuses osalenu arvamuse oma tollase tegutsemise kohta.

Isikulugu aitab arendada empaatiat. See on osadustunne, teise inimese, tema omaduste, seisundite ja käitumise tunnetamise viis, mis põhineb võimel elada sisse teise inimese sisemaailma, näha kõike tema seisukohalt, teda mõista ja talle kaasa tunda.

On tähtis, et õpilane mõistaks mälu ja isiklike tähelepanekute piiratust. See, et keegi oli sündmuse tunnistaja, ei tähenda tingimata tema tunnistuse õigsust. Uurimused on näidanud, et inimeste püsimälu on täpsem ja stabiilsem kui lühimälu.

Isikuloo kasutamise tunnis või huvitegevuses määrab tunni või tegevuse eesmärk:

- Uute teadmiste allikana.
- Kriitilise mõtlemise oskuse arendamiseks.
- Ajajärgu ja inimeseks olemise paremaks mõistmiseks konkreetse läbielamise kaudu. Isikustatud looga on õpilasel kergem samastuda.
- Erinevate saatuste võrdlemisel ajastu või elusituatsioonide keerukuse iseloomustamiseks.
- Huvi äratamiseks minevikusündmuste vastu.

Isikuloo analüüsimisel tuleks mõelda järgmistele küsimustele:

- Kas räägitakse oma läbielamistest või kellegi teise lugu?
- Kas kirjeldused on detailirohked?
- Kas nimetatakse kuupäevi, isiku- ja/või kohanimesid?
- Kui kaua aega on sündmustest möödunud?
- Millest lugu ei räägi? Näiteks teiste allikate kaudu teadaolevad sündmused või asjaolud.
- Mis on loo geograafiline mõõde: kas räägitakse kodukohast või kaugematest paikadest?
- Milliseid emotsioone lugu väljendab?

Isikuloo analüüsimiseks sobivad meetodid:

TST – tean, saan teada, tahan teada – töö tekstiga, kus tuleb märkida tekstist välja mõtteid: mida tean, mida sain teada ja mida tahaksin teada ehk edasi uurida. Meetod suunab isikulugu mõttega jälgima ja rikastab käsitletavat teemat isikute läbielamiste kaudu.

Juhitud kujutlus – loetakse ette tekst või näidatakse klipp, mille lõpp tuleb õpilasel endal kirjutada. See peab vastama ajaloolisele tegelikkusele. Lõpuks antakse teada, kuidas lugu tegelikult lõppes.

Püramiiddiagramm – ajalooliste isikute õppimiseks. Võimaldab tutvuda isiku elulooga ning jaotada faktilised andmed kategooriateks, nt tegevusvaldkondadeks.

Faktipüramiid – kolmeastmeline püramiid, kus kõige olulisemad faktid on püramiidi tipus, keskele kirjutatakse kaasnevad faktid ja kõige alla toetavad faktid. Aitab eristada olulist ebaolulisest.

Märksõnade ahel – ette on antud teatud järjekorras märksõnad, mida on vaja siduda ühtseks looks, st kuidas on loetud tekst seotud ette antud märksõnadega.

Intervjuu – küsimus-vastuse kujul isiku tundmaõppimine. Võimaldab panna ühe osapoole isiku rolli ja vaadelda isikut mina-vormis. Hea empaatia arendamise meetod.

Audiovisuaalne allikas ajalooõpetuses

Audiovisuaalse allika eripära:

- Pilt on vaatajale ette antud: kaamera näitab tegevusi ja inimesi valitud kauguselt ja kindla nurga alt ning tegevus toimub kaadri piirides.
- Liikuv pilt võimaldab näha emotsioone, miimikat, žeste, keskkonda, kuulda helisid jne.

Kuigi audiovisuaalne allikas toetab tervikpildi kujunemist, ei tohi teksti lugemisel tekkivat fantaasiapilti alahinnata. Kui õpilane harjub ainult etteantud piltidega, ei arene tema kujutlus- ega abstraktse mõtlemise võime. Täna koolis ja noorte huvitegevuses võivad pilt ja film olla vahendiks huvi tekitamisel ning õpilaste juhtimisel kirjalike tekstide analüüsimise juurde, kuid ei ole mõeldud asendada kirjalikke allikaid.

Audiovisuaalse allika kasutamine arendab alikate võrdlemise, analüüsimise ja tõlgendamise oskust, kriitilist mõtlemist ja oma seisukoha kujundamist, iseseisvat uurimist ja empaatiavõimet.

Audiovisuaalse allika kasutamise tunnis või huvitegevuses määrab tunni või tegevuse eesmärk

- Lõigu pikkus 3–20 minutit sõltuvalt ülesandest.
- Eakohasus ja mõistetavus (käsitletav teema, sõnakasutus, sisu jne).
- Sissejuhatuseks kui eesmärgiks on tõsta huvi teema vastu, innustada õpilasi/noori küsimusi esitama ja tekitada soovi saada rohkem teada.
- Teema kokkuvõtteks: suunata õpilane/noor detaile märkama, võrrelda ekraanil toimuvat olemasolevate teadmistega.
- Samas tunnis/tegevuses nii teema sissejuhatuseks kui kokkuvõtteks. Võrrelda vaatamiskogemust ning arutleda, kuidas mõjutavad uued teadmised seda, mis ekraanilt silma või kõlama jääb.
- Uute teadmiste allikana või õpetaja/juhendaja selgituse asendajana.

Parema arusaamise huvides võib õpetaja/juhendaja videot vaatamise ajal kommenteerida. Vajadus film katkestada ja vahepeal täiendavaid seletusi anda sõltub filmi sisust ja ülesandest. Filmi seiskamine annab võimaluse ühe kaadri või nähtud sündmustiku analüüsimiseks, kuid võib katkestada tervikliku loo mõistmist. Märkmete tegemine sõltub ülesandest. See võib viia õpilase/noore tähelepanu filmilt kõrvale ja seetõttu ei ole mõistlik süvenemist eeldavat pikemaid kirjutisi eeldada. Sündmustiku hilisemaks analüüsiks võiks märksõnu üles kirjutada.

Pärast filmi vaatamist tuleks teha kokkuvõte, arutleda, mida filmis nähti ja mis tuntud sündmustest olid välja jäetud. See aitab õpilasel/noorel oma teadmisi konstrueerida, siduda saadud teadmisi laiemaga taustaga. Vastasel juhul on poolikute teadmiste ja seostamata faktide koondamise oht.

Audiovisuaalse allika analüüsimisel tuleks mõelda järgmistele küsimustele:

- Kas sündmustik vastab varasemast teadaolevatele faktidele?
- Mis on tõenäoline? Mis tundub väheusutav?
- Kelle vaatenurgast on sündmused esitatud?
- Kuivõrd võib intervjuu formaat mõjutada jutu sisu?
- Kuivõrd võib intervjuu toimumise koht mõjutada jutu sisu?
- Kas sündmused on esitatud kaasahaaravalt? Kuidas on see saavutatud?
- Kuidas võivad olla hilisemad sündmused intervjuueeritava juttu mõjutanud?
- Mida me teada ei saa? Kas mingi oluline osa infost võib jääda kättesaamatuks ja miks?

Video analüüsimiseks sobivad meetodid

Audiovisuaalse allika vaatamisel heli ja pildiga on vaatajal olemas kogu kaadrisse kätketud informatsioon. Kuna see nõuab täit tähelepanu, on soovitatav sama videolõiku vaadata vähemalt kaks korda. Esimese vaatamise järel võiks nähtu üle arutada, teisel vaatamisel keskenduda detailidele.

Helita pildi vaatamine võimaldab keskenduda situatsiooni või isikute äratundmisele. Kehakeele (näoilmed, liigutused, žestid, kehahoiak, distants jms) abil saab sageli palju täpsemini aru, mis inimesega toimub.

Pildita heli kuulamist võib kasutada enne video vaatamist. Ülesandeks on kirjeldada sündmusi ja isikuid. Sealt edasi võib arutleda, kuidas ja miks selline ettekujutus tekkis.

Stopпкаader. Video peatamine kaadri või episoodi analüüsimiseks. Õpilase ülesandeks võib olla

kirjeldada suuliselt või kirjalikult, kuidas sündmused kulgesid ja ennustada, mis saab edasi. Juurdemõeldud lugu peab olema kooskõlas ajaloolise reaalsusega.

Mosaiik lähtub vastastikuse õpetamise ideest, kus iga rühma liige teab ühte osa informatsioonist ja jagab seda teistega. Näiteks jälgib erinevaid tegelasi või kindlat aspekti. Õpilaste ülesandeks on arutelu käigus välja selgitada, millist sündmust kajastati või kelle vaatenurgast olid sündmused esitatud.

Erinevate videote vaatamine ajaliselt segipaisatud järjekorras. Ülesandeks on paigutada sündmused õigesse ajalisse järjekorda. Seejärel arutletakse, mille põhjal otsused tehti.